

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 159.928

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-2.1>

Р. Є. Жаркова

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ: ОСВІТНІЙ, НАЦІОНАЛЬНИЙ, ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТИ

Стаття присвячена аналізу особливостей літературної обдарованості, її формування та розвитку. Обдарованість передбачає процес саморепрезентації творчої особистості, котра володіє гнучким мисленням, активним сприйняттям навколишнього світу, креативністю й естетичною чутливістю. Обдарована особистість здатна продукувати нові ідеї, «перебуваючи у своїй стихії» – певній галузі науково-мистецьких пошуків, у якій вона досягає високих результатів. У статті визначено три основні аспекти розгляду становлення літературної обдарованості дитини: освітній, національний і гендерний.

На прикладі творчої біографії Лесі Українки показано можливості реалізації цих аспектів. Підкреслено важливість добре організованого та систематизованого елітного виховання у родині Косачів, внесок батьків як вихователів національної свідомості та громадської активності. Особливу увагу зосереджено на ролі матері (Олени Пчілки), що втілює образ вольової, цілеспрямованої письменниці, відомої суспільної діячки, натхненниці українського жіночого руху. Відзначено складність взаємин між дочкою і матір'ю, вплив цього психоемоційного зв'язку на творчу особистість Лариси Косач. Письменниця розвивала свою літературну обдарованість шляхом самоосвіти, перебуваючи в імперській патріархальності суспільства, культивувала свою національну самосвідомість і фемінну само-ідентичність (як Жінка-Українка). Також Лариса Косач упродовж свого життя долала власну соматичну особливість із допомогою літературної творчості. Письмо рятувало її від психологічних криз, внутрішньої невпевненості у вагомості своїх результатів, письмо ставало рятунком у стані фізичного безсилля, повертало впевненість у силу духовних прагнень.

У дослідженні показано, що творча особистість потребує не лише сприятливого освітнього простору, наставників у поглибленні національної свідомості, а й мистецької свободи для реалізації творчого потенціалу й вияву унікального авторського «я». Також особиста історія Лесі Українки конструє перетворення дитячої обдарованості у зрілий талант, який може допомогти позбутися багатьох внутрішніх комплексів і фобій, пов'язаних із психосоматичною інакшістю, зі сприйняттям цієї інакшості у публічному просторі.

Ключові слова: літературна обдарованість, обдарована дитина, освіта, нація, гендер, Леся Українка.

Постановка проблеми. У сучасному процесі реформування освітньої системи особливу увагу зосереджено на вихованні творчої особистості, готової до пізнання світу і продукування нових ідей. Як зауважує всесвітньо відомий лідер у галузі розвитку творчості, інновацій і людських ресурсів Кен Робінсон: «Ефективна освіта – це рівновага між суворими правилами та свободою, традиціями й інноваціями, особистістю і групою, теорією та практикою, внутрішнім і зовнішнім світами» [13, с. 233].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Плекання творчих здібностей вимагає гнучкого мислення, готовності до розв'язання завдань і вирішення суперечностей, продуманості тактики дій щодо реалізації ідей, особистісного самовираження тощо. Чимало дослідників розглядали

питання обдарованості, таланту у різноманітних контекстах (Л. Виготський, Дж. Гілфорд, Н. Лейтес, С. Майлз, Б. Теплов, К. Тейлор, Е. Торренс, В. Ягункова). Навчально-методичні розробки цій темі присвятили: А. Анджейчак, Л. Антонюк, Г. Балл, Ю. Баракова, В. Барко, О. Вауліна, Т. Волобуєва, М. Володарська, Л. Каряка, С. Костю, О. Котляревська, О. Кочерга, О. Кульчицька, В. Матвійчук, В. Моляко, О. Музика, Н. Пелех, Є. Серапулова, Л. Туріщева та ін. Такий жвавий інтерес до теми обдарованості й таланту показує, що дійсно необхідно аналізувати, як і за яких умов формується обдарованість; яку роль відіграють освітні й виховні заклади; як сприяє мікроклімат родини цьому феномену; якою має бути психолого-педагогічна діагностика обдарованості та психолого-педагогічний супровід таких дітей; як мають

чинити вчителі та батьки, щоб обдарована дитина могла повною мірою реалізувати свої знання і вміння, досягти успіхів в обраній сфері.

Мета статі. Головна мета цієї роботи – простежити, за яких умов розвивається літературна обдарованість, що впливає на обдаровану дитину, що заохочує й надихає її набувати нові знання та плекати нові вміння в обраній сфері. Окреслимо освітній, національний і гендерний аспекти становлення літературного таланту, взявши до розгляду творчу біографію Лесі Українки.

Виклад основного матеріалу. Високі показники результативності в певній галузі науки, техніки, мистецтва, які вирізняють людину з-поміж її оточення, можуть слугувати маркером обдарованості [8]. Також до загальних характеристик відносять спостережливість, активне сприйняття навколишньої дійсності, нестандартне мислення, здатність до аналізу й синтезу, порівнянь, оцінювання, узагальнення побаченого/почутого, винахідливість, оригінальність рішень, кмітливість і креативність, естетичну чутливість, емоційність тощо. Щодо літературної обдарованості, то важливим є вміння застосовувати слово, відчувати слово, добирати відповідні слова, створювати різноманітні словесні композиції, виражати свої переживання з допомогою мовних засобів [10].

Люди, котрі займаються літературною творчістю, надзвичайно чутливі, сентиментальні, уважні до малопомітних деталей і дрібниць, часто це тривожні інтроверти, заглиблені у свій мікросвіт, але потребуючі уваги й розуміння з боку батьків, вчителів, друзів. Те, «чи ми зможемо реалізувати свій творчий потенціал, почасти залежить від того, чи знайдемо ми засіб для цього, чи перебуватимемо у своїй стихії. Освіта мала б нам у цьому допомогти, але дуже часто не виконує цієї функції, і надто багато людей втрачають зв'язок зі своїми справжніми талантами» [12, с. 20].

Робота з кейсом, Case method. На прикладі життєтворчості Лесі Українки (Лариси Петрівни Косач) розглянемо, як формується самосвідома творча особистість, як дитяча літературна обдарованість переростає у зрілий талант, які елементи сімейного виховання й самоосвіти стають фундаментальними для зростання образу великої Українки. Погоджуємося з думкою Л. Барановської, що «сьогодні на часі вивчення моделей сімейного виховання видатних українців, котрі стали зразком європейського стилю педагогіки з урахуванням автентичних національних традицій» [1, с. 35].

У чотири роки Леся Українка вміла читати, у п'ять – грала на фортепіано і пробувала створювати мелодії, у вісім – вимережала батькові сорочку, у дев'ять – написала свій перший вірш «Надія». У дев'ятнадцять уклала для молодших сестер підручник «Стародавня історія східних народів», який пізніше був виданий як посібник для національної школи. Вона народилася у родині дворянської

еліти й могла би так і лишитися однією із жінок Косачівського роду. Але обрала динаміку саморозвитку і самошукань: від елітного походження до елітарного українського мислення. На думку дослідниці І. Хлистуна, яка вивчала особливості національного виховання в родинах української еліти на зламі XIX–XX ст., критеріями елітарності тут виступають «національна свідомість, громадянська активність особистості, патріотизм, загальна освіченість, шляхетність, мудрість, мужність, культура поведінки, що формуються, розвиваються завдяки цілеспрямованому, організованому, систематизованому впливу вихователів» [19, с. 9].

Її вихователями були рідні, родинне середовище стало тим джерелом, із якого у дивовижній метаморфозі зі слабкої, недужої Лариси Косач постала сильна і витривала духом Леся Українка. В одному з листів до сестри О.П. Косач вона пише: «Думаю, що ми ніколи не розійдемося різно, завжди будемо рідними не тільки по крові, але й по духу, – а чи кожна людина має таких рідних» [17, с. 404].

Науковці розглядають дитинство Лариси Косач як етап формування її світогляду, елементи національного виховання у родині Косачів, особливості педагогічних ідей у її творчій спадщині, а також внесок Лесі Українки у становлення національної освіти (мовний і культурний аспект) тощо. Зокрема, у біографічному контексті варто назвати праці О. Бабишкіна, О. Дейча, М. Деркач, І. Денисюка, Д. Донцова, А. Каспрука, Л. Міщенко; цікаві у ключі гендерних і культурних студій роботи В. Агеєвої, Р. Веретельника, Т. Гундорової, А. Диби, О. Забужко, Н. Зборовської, С. Кочерги, С. Павличко, Л. Скупейка. Педагогічні ідеї письменниці вивчено у дослідженнях Л. Артемової, Л. Барановської, Л. Березюк, М. Гриньової, О. Міхно, Л. Новаківської, В. Смалія, В. Струманського, І. Хлистуна, В. Черненка, Н. Шевченка, І. Шиманської, Л. Ярощук. Попри величезну кількість публікацій, недостатньо вивченим залишається питання особливостей становлення національно свідомої та літературно обдарованої жінки в осередку національної ідентичності – елітному «дворянському гнізді Косачів» і поза ним – у колоніальному просторі тогочасної України.

Як зазначає В. Черненко, першоелементом елітарної особистості є якраз «національна свідомість і громадянська активність [... що є] чинниками особистісної дієвості, зорієнтованої на розвиток та впровадження національної ідеї. Щоб стати виразником ідей своєї нації, треба мати відчуття причетності до неї» [20, с. 292]. Така причетність відчувалася у родині Петра й Ольги Косачів. Олена Пчілка активізувала виховний процес, позаяк її не влаштовувала тогочасна система освіти в Російській імперії. Як підкреслюють у своїй книзі І. Денисюк і Т. Скрипка, саме мати, Ольга Косач, дала дочці «не тільки вроджений хист, а й озброїла <...> небуденним псевдонімом» [4, с. 22].

Вербалізація цієї причетності до нації стала плацдармом у боротьбі за свою національність і за жіноче обличчя цієї національності. Олена Пчілка берегла родинне гніздечко, писала художні твори, збирала фольклор та орнаменти вишивок, натхненна «драгоманівським поривом» до ідеальності, намагаючись синтезувати у собі два образи – жінки домашньої та жінки публічної, прагнула ролі Матері-еталону. Таке прагнення породжувало чимало внутрішніх, та й зовнішніх, суперечностей. Як переконливо стверджує Н. Зборовська, це типове «поєднання великої матері і примхливої, владної, егоїстичної жінки» [7, с. 22], що через дочку, за М. Моклицею, «реалізувала свої власні письменницькі амбіції» [11, с. 103]. Матір-ікона, перед якою поклонялися, ідеальна жінка, світ якої міг би замкнутися у «світці Колодяжного», але не замкнувся – такою своєю матір бачила Леся Українка. В одному з листів до мами вона зізнається: «Всі ми – і поети, і не поети – по більшій часті буваєм не варті своїх матерів» [18, с. 4].

Це відчуття материнської безцінності та дитячої неповноцінності вплинуло на Ларису Косач. І екзистенційно, і в більшості своїх текстів вона свідомо чи несвідомо позиціонуватиме себе як Дитина – яка шукає себе, шукає в собі, шукає поза собою, повсякчас показуючи, що вона і Жінка, і Українка з великої літери. Певну її винятковість серед інших, теж талановитих і освічених братів-сестер (напр., брат Михайло (Обачний) чи сестра Ольга Кочас-Кривинюк), можна охарактеризувати як нездійснене бажання довести і кровній мамі – Ользі Косач і Великій Матері, себто Україні – свою значимість, свою іманентну стійкість. У психоаналітика Е. Берна є навіть термін «голод визнання» [2, с. 9] – сенсорний голод, що характеризує стан Дитини, яка хоче долюбленості не лише від своєї мами, а й від цілого світу. Цей тактильний голод любові модифікується в голод інтелектуально-творчого визнання, Л. Косач прагне бути почутою як дочка, як модерна авторка, як жінка-українка. А вже певним чином «стрес (травма недолюбленості) відіграв роль каталізатора» [15] в розвитку Лесі Українки.

«Конфлікт талановитої матері й талановитої доньки» визрів саме «внаслідок конфлікту між двома протилежними інстинктами в материнському коді – інстинктом смерті та інстинктом життя» [7, с. 226]. Особливі стосунки матері й доньки художньо осмислені в дебютній драмі Лесі Українки «Блакитна троянда» (1896) у контексті популярної тоді тематики божевілля як дару, спадку, травми, переданих по материнській лінії. Хоча інтерпретувати цю тему можна й у дещо іншому ключі: неповноцінність колонізованого суб'єкта – це насправді що: дар, спадок, травма? І протистояння двох інстинктів (життя і смерті) у національному світогляді української еліти має завершитися чим? Регенеруванням сил для національного самоствердження. Імперіальна

патріархальність суспільства – ось те, що бажала здолати своїм образом хай і мужньої, але таки жінки (!) Леся Українка, хоч Франкові й здалося, що вона мала б радіти його епітету «чи не єдиного мужчини».

Маскулінна мати (раціональне) і фемінний батько (чуттєве) були проєктивною моделлю того, які суспільні зміни чекають Україну. Справді, «у дітей була вихована глибока свідомість того, що навчання – це щоденна, систематична, наполеглива праця. Мати намагалася залучити дітей до літературної самостійної творчості, перекладацької роботи, яку вважала школою літератора. Батько випишував різноманітні журнали, газети, багато читав дітям, намагався розширити їхній світогляд, ніколи не нав'язував своїх поглядів» [1, с. 35]. Таке сприяння творчому розвитку дітей – доволі складний процес, «що має на меті віднайти баланс між опануванням навичок і стимулюванням уяви для пошуку нових ідей» [12, с. 140].

Фемінізація освіти, культури, способу життя творилася безпосередньо на очах маленької Косачівни, припадаючи саме на злам століть. Останнім оплотом чоловічої могутності у дитячій свідомості Лесі Українки був М. Драгоманов. Смерть дядька поставила на п'єдестал Матір, такий собі авторитарний авторитет, який спонукав і саму Ларису Косач до маскулінізації, що було їй життєво необхідне з огляду на тілесну стигмованість. Вона не називала себе феміністкою, але її інтро-фемінізм був тонкими узорами прописаний у її текстах. Це націонал-фемінізм, якому властива базова антропологічна ідея індивідуалізму, що визріває в Лесі Українки, коли вона покидає територію маминого дому, їдучи на лікування. Певним розчаруванням стали устами Колодяжного, замкненість того світця, його старосвітськість. Як зауважує М. Шкандрій, у творчості Лесі Українки «критики нерідко не спробувалися добачити нищівних феміністичних випадів і проти «імперської», і проти «рідної» патріархальності» [21, с. 309]. Та й ідея гордої, витривалої і самоцінної особистості, зокрема жінки-українки, – ключова у її письмі, хоча, на думку Л. Скупейка, «абсолютно незаторкнута науковцями» [14, с. 109].

Як формувалася ця особистість? Її «я» творилося у цьому середовищі елітної дворянської родини чи, навпаки, її особливе «я» творило себе, а потім і реформувало своє середовище? У листі до сестри (від 9.06.1901 р.) Леся Українка зізналася: «Так, я одна, бо я багато в чому думаю і почуваю інакше, ніж решта нашої родини» [18, с. 235]. У листі до О. Кобилянської (від 29–30.05.1899 р.) Лариса Косач підкреслює: «Не робіть собі такої великої ілюзії з моєї «широкої освіти» <...> навіть жадних шкіл не покінчала, і взагалі систематично вчилася тільки до 14 років, а потім пішла «на власний хліб», себто вчилася тільки того, що мені подобалось, а читала все <...> без жадної заборони. Правда, коректив був в особі моєї

матері та в листах дядька Драгоманова» [18, с. 117]. Читання і самоосвіта – чи не єдина можливість комунікації в умовах заблокованої колоніальної культури, хоча «процес творчості не тільки інтелектуальний. Він черпає з різних сфер людської свідомості: з почуттів, інтуїції, пустотливої уяви, а також зі знань і практичних навичок» [12, с. 159].

Дієвою заявою про право жінки бути почутою в культурно-історичному просторі кінця XIX – початку XX ст. було видання Н. Кобринською жіночого альманаху «Перший вінок» (1887), підкреслимо, за сприяння Олени Пчілки. Н. Кобринська переконувала, що жіночий рух – це рух самоосвіченості, тож «най кожда з нас як може старається для нього служити, най вишукує відповідне поле для своєї діяльності» [9, с. 296]. Як акцентує теоретикня феміністичної педагогіки Дженіфер Гор, надважливими є саме «потреби жінок мати власне місце для розвитку своєї освітньої культури з метою «знаходження свого голосу» й росту без страху перед чоловічим насильством (фізичним та / або символічним)» [3, с. 94].

Українська жінка таке особливе місце тоді ще тільки шукала (про це написали немало праць М. Богачевська-Хом'як, О. Кісь, О. Козуля, О. Маланчук-Рибак, Л. Смоляр). Згодом жіночий рух реформується завдяки діяльності Мілени Рудницької, яка, створюючи «Союз Українок», все ж взорувалася на постать Лесі Українки. Знана поетка XX віку Олена Теліга, запитуючи у суспільності «Якими нас прагнете?», відповідає: жінка «хоче бути Жінкою. Лише такою жінкою, що є відмінним, але рівно вартісним і вірним союзником мужчин в боротьбі за життя, а головне – за націю» [16, с. 100–101].

Досліджуючи виховання в родині Косачів, проаналізувавши мету цього процесу («сформувані всебічно розвинену особистість, забезпечити розвиток творчих здібностей, поглибити національну свідомість, збагатити духовно і культурно, підготувати до свідомого життєвого вибору» [1, с. 35]), Л. Барановська запропонувала комплексну педагогічну модель такого виховання. У її структурі виокремлено принципи, умови, методи, форми, засоби та напрями, що відповідають очікуваному результаті – становленню елітарної особистості «з активною життєвою позицією та креативним мисленням, свідомого громадянина своєї держави з досконалим володінням рідною мовою та іноземними мовами» [1, с. 35].

Отже, основні *принципи*: гуманність, демократизм, наступність, природовідповідність, самостійність, патріотизм, безперервність, взаємодопомога; *умови*: родинне середовище, педагогічний потенціал батьків, власний приклад сім'ї, природа, емоційно-психологічний клімат взаємин, творча спадщина, громадська діяльність, народна етика, меценатство; *методи*: бесіда, розповідь, схвалення, змагання, доручення, створення ситуації успіху,

самоосвіта; *форми*: домашні інсценізації, родинні співи та читання, Шевченківські вечори, літературна діяльність, домашні зібрання за вишиванням, ігри, фізична праця, гра на музичних інструментах, подорожі; *засоби*: традиції, обряди та звичаї, фольклор, рідне слово, іноземні мови (переклад), малярство, книги, театр, навчання; *напрями*: психологічний, світоглядний, етнокультурний, мистецький, етичний, гендерний, інтелектуальний, освітній [1, с. 35]. Така цілісна модель справді засвідчує те, на яких основах будувалося виховання у «дворянському гнізді Косачів», як формувалася творча натура письменниці Лесі Українки. Пантеїзм творчості, відчуття того, що перебуваєш у своїй стихії, мистецька свобода – ось основи виховання обдарованої особистості.

Як підкреслює вже згаданий К. Робінсон: «Митця цікавить не систематичне пояснення, а створення унікальних форм вираження, які передають властивості його особистих прозрінь і досвіду» [12, с. 163]. Леся Українка, на наш погляд, – «динамічна у своєму текстотриванні, дитинно-доросла у почуттях – її письмо водночас нестримне і нестерпне» [5, с. 8], а літературна діяльність – стихійно-усвідомлена, спонтанно-цілеспрямована, адаптивна і водночас опозиційна до її фізичних і психоемоційних станів. Це творчість авто-психо / біо-графічна, бо виявляє її особистий досвід із багатьох позицій. Вона «унікально репрезентована Українська жінка з великої літери [6, с. 47], і, як справедливо зазначила О. Забужко, чомусь завжди письменницю представлено «пасивною жертвою, акцент кладеться на те, що хвороба робила з нею – і ніколи не на те, що вона сама потрапила зробити зі своєю хворобою, як зуміла ще замолоду обернути сугестовану нею <...> «алтерність» (=інакшість) на джерело моральної сили» (підкреслення – О. З.) [6, с. 81]. Позаяк «особистісні якості, які необхідні для досягнення успіху, формуються впродовж життя під впливом батьків, вчителів, ранніх дитячих переживань, життєвих криз. Сила волі, наполегливість, глибокий інтерес і ентузіазм – основа досягнень. Такі люди завжди жили «на грані», вони схильні до ризику <...>. Більшість талантів належить до групи людей, що поспішають жити, в яких енергія і непосидючість просто неймовірні» [8, с. 271].

Висновки і пропозиції. Розвиток дитячої обдарованості – важливе питання сучасного освітнього процесу. Леся Українка презентує літературно обдаровану особистість, котру батьки-вчителі інспірували готовністю вчитися і працювати над самовдосконаленням. Любов до слова, цілеспрямованість і наполегливість, прагнення довести свою значимість і самоцінність стали основою її освітнього, національного і гендерного самовизначення як мистецької елітарної жінки, яка реалізує свій творчий потенціал завдяки доланню внутрішніх комплексів і фобій та зовнішніх несприятливих історико-політичних і культурно-соціальних обставин.

Список використаної літератури:

1. Барановська Л. Педагогічна модель виховання в родині Косачів *Педагогічний пошук*. 2016. № 4 (92). С. 34–36.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы / пер. с англ., общ. ред. М.С. Мацковского. Москва : Прогресс, 1988. 400 с.
3. Гор Дж. Феміністська педагогіка та педагогіка по-феміністськи. *Філософія освіти*. 2007. № 1 (6). С. 91–107.
4. Денисюк І., Скрипка Т. Дворянське гніздо Косачів. Львів : Академічний експрес, 1999. 269 с.
5. Жаркова Р. СТИХІЯ жіночого письма : саморепрезентація в українській модерністичній прозі кінця ХІХ – початку ХХ століття (Леся Українка, Ольга Кобилянська, Уляна Кравченко). Львів : Норма, 2015. 208 с.
6. Забужко О. Notre Dame d' Ukraine : Українка в конфлікті міфологій. Київ : Факт, 2007. 640 с.
7. Зборовська Н. Моя Леся Українка : есей. Тернопіль : Джура, 2002. 228 с.
8. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко та ін. Житомир : Рута, 2006. 320 с.
9. Кобринська Н. Вибрані твори. Київ : Дніпро, 1980. 446 с.
10. Кульчицкая Е., Моляко В. Сирень одаренности в саду творчества. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 316 с.
11. Моклиця М. Естетика Лесі Українки (контекст європейського модернізму) : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 242 с.
12. Робінсон К. Освіта проти таланту. Сила творчості / пер. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2017. 256 с.
13. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / пер. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2018. 256 с.
14. Скупейко Л. Творчість Лесі Українки : канони і стереотипи сприйняття (з нагоди 140-річчя письменниці). *Слово і час*. 2011. № 6. С. 106–110.
15. Смольницька О. Філософська інтерпретація лесезнавчого дискурсу Ніли Зборовської (на матеріалі есею «Моя Леся Українка»). *Слово і час*. 2012. № 9. С. 52–62.
16. Теліга О. Вибрані твори. Київ : Смолоскип, 2006. 344 с.
17. Українка Леся. Твори : У 12 т. / Леся Українка. К. : Наук. думка, 1976. Т.10. Листи (1876 – 1897). 1978. 542 с.
18. Українка Леся. Твори : у 12 т. Київ : Наук. думка, 1976. Т. 11. Листи (1898–1902). 1978. 450 с.
19. Хлестун І.Г. Національне виховання в родині української еліти (кінець ХІХ – початок ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2006. 20 с.
20. Черненко В. Педагогічні ідеї Лесі Українки та сучасне національне виховання. *Витоки педагогічної майстерності*. Педагогічні науки. 2011. Вип. 8 (2). С. 290–294.
21. Шкандрій М. В обіймах імперії : російська і українська літератури новітньої доби / пер. П. Тарашук. Київ : Факт, 2004. 496 с.

Zharkova R. Development of literary talent: educational, national, gender aspects

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of literary talent, its formation and development. Giftedness involves the process of self-representation of a creative person who has flexible thinking, active perception of the world around, creativity and aesthetic sensitivity. A gifted person is able to produce new ideas, "being in his element" – a certain field of scientific and artistic research, in which he achieves great results. The article identifies three main aspects of considering the formation of a child's literary talent: educational, national and gender.

On the example of Lesya Ukrainka's creative biography the possibilities of realization of these aspects are shown. The importance of well-organized and systematized elite upbringing in the Kosach family, the contribution of parents as educators of national consciousness and social activity is emphasized. Particular attention is paid to the role of the mother (Olena Pchilka), who embodies the image of a strong-willed, purposeful writer, a well-known public figure, the inspirer of the Ukrainian women's movement. The complexity of the relationship between daughter and mother, the impact of this psycho-emotional connection on the creative personality of Larysa Kosach is noted. The writer developed her literary talent through self-education, being in the imperial patriarchal society, cultivating her national self-consciousness and feminine self-identity (as a Ukrainian woman). Larysa Kosach also overcame her own somatic feature with the help of literary work during her life. The writing saved her from psychological crises, internal uncertainty in the weight of her results, writing became a salvation in a state of physical helplessness, restored confidence in the power of spiritual aspirations.

The study shows that the creative personality needs not only a favorable educational space, mentors to deepen national consciousness, but also artistic freedom to realize their creative potential and express the unique author's "I". Lesya Ukrainka's personal story also constructs the transformation of a child's talent into an adult talent that can help get rid of many internal complexes and phobias associated with psychosomatic otherness, with the perception of this otherness in public.

Key words: literary talent, gifted child, education, nation, gender, Lesya Ukrainka.